

NICULESCU

# Limba și literatura română pentru clasa a **VI-a**

Caiet de exerciții pe baza noii programe  
și a manualelor alternative de limba  
și literatura română, în vigoare

ION POPA • MARINELA POPA



Ion Popa

Marinela Popa

# **Limba și literatura română pentru clasa a VI-a**

Caiet de exerciții pe baza noii programe  
și a manualelor alternative de  
limba și literatura română, în vigoare



NICULESCU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

**POPA, ION**

**Limba și literatura română pentru clasa a VI-a : caiet de exerciții pe baza noii programe și a manualelor alternative de limba și literatura română, în vigoare / Ion Popa Marina Popa. - București : Editura Niculescu, 2021**

Conține bibliografie

ISBN 978-606-38-0377-2

I. Popa, Marina

811.135.1

821.135.1.09

© Editura NICULESCU, 2021

Bd. Regiei 6D, 060204 – București, România

Telefon: 021 312 97 82; Fax: 021 314 88 55

E-mail: [editura@niculescu.ro](mailto:editura@niculescu.ro)

Internet: [www.niculescu.ro](http://www.niculescu.ro)

Comenzi online: [www.niculescu.ro](http://www.niculescu.ro)

Comenzi e-mail: [vanzari@niculescu.ro](mailto:vanzari@niculescu.ro)

Comenzi telefonice: 0724 505 380, 021 312 97 82

Redactor: Renata Roșu

Tehnoredactor: Șerban-Alexandru Popină

Coperta: Carmen Lucaci



ISBN 978-606-38-0377-2

Toate drepturile rezervate. Nicio parte a acestei cărți nu poate fi reprodusă sau transmisă sub nicio formă și prin niciun mijloc, electronic sau mecanic, inclusiv prin fotocopiere, înregistrare sau prin orice sistem de stocare și accesare a datelor, fără permisiunea Editurii NICULESCU.

Orice nerespectare a acestor prevederi conduce în mod automat la răspunderea penală față de legile naționale și internaționale privind proprietatea intelectuală.

---

**Editura NICULESCU** este partener și distribuitor oficial **OXFORD UNIVERSITY PRESS** în România.  
**E-mail: [oxford@niculescu.ro](mailto:oxford@niculescu.ro); Internet: [www.oxford-niculescu.ro](http://www.oxford-niculescu.ro)**

# Argument

Lucrarea de față este o continuare a lucrării similare pentru clasa a V-a și este concepută, ca și aceea, pe baza actualei programe și a manualelor alternative de limba și literatura română pentru clasa a VI-a. Ea se adresează elevilor din această clasă, în vederea însușirii noțiunilor prevăzute în noile programe școlare.

Această lucrare este structurată tot pe șase unități de învățare care cuprind *noțiunile de limbă* (fonetică, vocabular, morfologie, sintaxă, punctuație, ortografie), *de teorie literară și de comunicare*, precum și *texte literare și nonliterare* aparținând tipurilor prevăzute de programă: *narative și descriptive, literare (în proză și în versuri) și nonliterare*.

**Noțiunile de gramatică** tratate în cadrul unităților de învățare respective sunt în concordanță cu prevederile programei, iar în *cazul textelor narrative și descriptive literare*, am abordat și *specii literare diferite ale acestora (fabulă, baladă, tablou, pastel, portret)*, cu scopul de a le marca diversitatea.

Chiar actuala programă a clasei, menționează (p. 13) la sugestii pentru alegerea textelor, la texte continue, fabulele, pastelurile, povestirile clasice și contemporane etc.

De asemenea, **ultima parte** cuprinde opt lecții de recapitulare finală, prin care am urmărit să fixăm și să consolidăm cunoștințele de limbă și de literatură dobândite în timpul anului școlar.

Totodată **noțiunile teoretice de limbă** au fost actualizate după *Gramatica limbii române pentru gimnaziu*, coordonator Gabriela Pană Dindelegan, publicată sub auspiciile Academiei Române, ale Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti” și ale Facultății de Litere, Universitatea din București, la Editura Univers Enciclopedic, în 2019 și în a cărei *Prefață* se arată că „ea poate constitui un auxiliar pentru elevi și profesori în aprofundarea cunoștințelor de gramatică pentru clasele gimnaziale”. (GLRG, p. 14)

Tot un auxiliar didactic este și **lucrarea de față, un caiet de exerciții**, care oferă posibilitatea abordării materiei în funcție de o nouă perspectivă și de o nouă gramatică școlară în vederea însușirii temeinice a noțiunilor de limbă și de literatură română prevăzute de actuala **Programă** și predate în procesul instructiv-educativ. Ea poate fi folosită *nu numai în fixarea noțiunilor dobândite la orele de clasă*, ci și în formarea unui stil de lucru al copiilor, în înțelegerea și însușirea corectă a noțiunilor respective.

Precizăm că la exprimarea părților de propoziție am exemplificat numai cu părțile de vorbire studiate în clasa a VI-a, chiar dacă lucrarea menționată indică toate părțile de vorbire prin care se realizează funcțiile sintactice respective. La fel am procedat și la funcțiile sintactice ale părților de vorbire, indicându-le numai pe acelea prevăzute de **Programa** acestei clase.

Credem că această lucrare va fi un instrument util nu numai pentru însușirea noțiunilor prevăzute de **Programă**, ci și pentru valorificarea acestora în actul de comunicare, în vederea formării unor competențe lingvistice adecvate.

# Cuprins

<b>UNITATEA 1 - Să ne aducem aminte! .....</b>	<b>9</b>
A. Tipuri de texte.....	10
B. Părțile de vorbire. Părțile de propoziție ...	17
<b>EVALUARE INIȚIALĂ .....</b>	<b>21</b>
<b>UNITATEA 2 - În lumea copilăriei.....</b>	<b>23</b>
<i>Amintiri din copilărie (fragmente)</i> de Ion Creangă	
A. Textul narativ literar în proză • Instantele narrative • Narațiunea la persoana a III-a și la persoana I .....	24
B. Variația stilistică – limba vorbită, limba scrisă.....	30
C. Subiectul textului narativ.....	33
D. Vocabularul (lexicul) • Cuvântul și contextul • Sensurile cuvântului .....	38
E. Stil: proprietatea termenilor, puritate și adecvare situațională, originalitate.....	42
F. Omonimele.....	45
G. Cuvintele polisemantice .....	49
<b>EVALUARE.....</b>	<b>53</b>
<b>UNITATEA 3 - Domn, dar nu prea!... ..</b>	<b>55</b>
<i>D-I Goe... (fragmente) de I.L. Caragiale</i>	
A. Tipuri de texte narative literare în proză... ..	56
B. Planul simplu • Planul dezvoltat • Rezumatul.....	65
C. Caracterizarea personajului .....	68
D. Dialogul ca situație de comunicare • Dialogul în textul literar • Vorbirea directă și indirectă.....	72
E. Fonetica • Diftongul • Triftongul • Hiatal.....	77
F. Regulile fonetice ale despărțirii cuvintelor în silabe .....	81
<b>EVALUARE.....</b>	<b>83</b>
<b>UNITATEA 4 - Întâmplări din lumi diferite.....</b>	<b>85</b>
<i>Două poloboace de Alecu Donici</i>	
A. Textul narativ literar în versuri • Enumerația .....	86
B. Dialogul. Adaptarea dialogului la interlocutor.....	94
C. Tipologia unor texte nonliterare.....	97
D. Verbul • Modurile conjunctiv și condițional-optativ.....	103
E. Ortografia verbelor .....	107
F. Posibilități combinatorii ale verbului. Valorile verbului <i>a fi</i> .....	109
G. Valorile expresive ale verbelor.....	112
H. Funcțiile sintactice ale verbului • Predicatul verbal.....	114
I. Predicatul nominal .....	116
J. Subiectul neexprimat .....	118
K. Acordul predicatului cu subiectul .....	120
<b>EVALUARE .....</b>	<b>123</b>
<b>UNITATEA 5 - Plăcerea drumeției!.....</b>	<b>125</b>
<i>Amintiri dintr-o călătorie (fragmente)</i> de Calistrat Hogaș	
A. Textul descriptiv literar în proză (noțiuni noi) • Tipologia textelor descriptive literare în proză • Epitetul .....	126
B. Substantive defective și substantive colective .....	135
C. Cazurile substantivului. Prepoziția. Articolul genitival. Punctuația vocativului... ..	138
D. Posibilitățile combinatorii ale substantivului .....	144
E. Corelarea funcțiilor sintactice cu cazul morfologic.....	146
F. Ortografia substantivelor în cazurile N.-Ac. și G.-D. ....	150
G. Valorile stilistice ale substantivului.....	154
H. Flexiunea casuală a pronumelui personal propriu-zis.....	155
I. Posibilități combinatorii ale pronumelui personal propriu-zis .....	158
J. Funcțiile sintactice ale pronumelui personal propriu-zis .....	160
K. Pronumele reflexiv .....	164
L. Posibilitățile combinatorii ale pronumelui reflexiv. Funcțiile lui sintactice .....	166

M. Aspecte ortografice ale pronumelor.....	169	H.6. Circumstanțialul de mod.....	210
<b>EVALUARE.....</b>	<b>171</b>	I. Punctuația complementelor circumstanțiale.....	213
<b>UNITATEA 6 - Sentimente, sentimente... 173</b>		Exerciții recapitulative .....	214
<i>Oaspeții primăverii</i> de V. Alecsandri		<b>EVALUARE.....</b>	<b>216</b>
A. Textul descriptiv literar în versuri • Tipologia textelor descriptive literare în versuri • Elemente de versificație.....	174	<b>Să facem bilanțul!</b>	
B. Posibilitățile combinatorii ale adjectivului • Funcțiile sintactice .....	183	<b>RECAPITULARE FINALĂ .....</b>	<b>218</b>
C. Adverbul .....	186	A. Texte narative literare în proză .....	218
D. Gradele de comparație.....	189	Lecția 1.....	218
E. Posibilitățile combinatorii ale adverbului • Funcții sintactice.....	191	Lecția 2.....	222
F. Ortografia adverbilor.....	193	B. Texte narative literare în versuri .....	229
G. Complementul.....	194	Lecția 3.....	229
H. Felul complementelor .....	196	Lecția 4.....	236
H.1. Complementul direct.....	196	C. Texte descriptive literare în proză .....	245
H.2. Complementul indirect.....	198	Lecția 5.....	245
H.3. Complementul prepozițional .....	201	Lecția 6.....	250
Exerciții recapitulative .....	203	D. Texte descriptive literare în versuri.....	256
H.4. Circumstanțialul de loc .....	205	Lecția 7.....	256
H.5. Circumstanțialul de timp .....	208	Lecția 8.....	261
		<b>BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ.....</b>	<b>267</b>

# ÎN LUMEA COPILĂRIEI

## Amintiri din copilărie (fragmente)

de Ion Creangă



### Ce vei afla din această unitate

- Textul narativ literar în proză • Instanțele comunicării narrative • Narațiunea la persoana a III-a și la persoana I
- Variația stilistică: limba vorbită, limba scrisă
- Subiectul textului narativ literar
- Vocabularul (lexicul)
- Rolul contextului în crearea sensului • Sens propriu și sens figurat • Sens de bază și sens secundar
- Stil • Proprietatea termenilor • Pură și adecvare situațională, originalitate
- Omonimele
- Cuvintele polisemantice
- Evaluare

## A Textul narativ literar în proză • Instanțele narative • Narațiunea la persoana a III-a și la persoana I

### Reține!

- » **Textele narative literare povestesc / narează** anumite întâmplări la care participă unu sau mai multe **personaje** și au ca elemente esențiale **acțiunea, personajele plasate într-un anumit cadru spațio-temporal, naratorul și autorul.**
- » **Textul narativ literar** se caracterizează prin aceea că autorul apelează la imaginație și se implică afectiv în relatarea întâmplărilor.
- » **Autorul, cititorul, personajele și naratorul** formează **instanțele comunicării narative**; primele două sunt exterioare textului în ipostază de *emițător*, respectiv *receptor*, iar ultimele două aparțin textului literar.
- » Textele narative au ca mod de expunere dominant **narațiunea**, care *se poate îmbina cu descrierea și cu dialogul.*
- » **Descrierea este folosită** într-un text narativ la creionarea cadrului spațio-temporal inițial, în reliefaarea schimbărilor acestuia în funcție de momentele acțiunii și chiar în finalul acțiunii sau în evidențierea în mod direct a unora dintre trăsăturile personajelor. De aceea *descrierea poate figura în oricare parte a structurii unui text narativ.*
- » **Dialogul** este folosit pentru a reproduce discuția dintre personaje, evidențiindu-le astfel, în mod indirect, unele dintre însușirile lor și relația dintre ele.
- » **Elementele componente** ale textului narativ literar și **instanțele narative** se definesc astfel:
  - a) **autorul** – persoana concretă care structurează și scrie textul, în calitate de emițător;
  - b) **cititorul** – o persoană concretă care receptează textul și-l interpretează în funcție de posibilitățile sale de înțelegere, de pregătirea și de interesul său;
  - c) **acțiunea** – constituită din totalitatea întâmplărilor sau a evenimentelor relatate într-o anumită ordine;
  - d) **personajele literare** – persoanele care participă la acțiune; personajele sunt persoane reale sau fictive care participă la acțiunea unui text narativ, iar după locul pe care îl ocupă în creația respectivă, personajele pot fi **principale, secundare și episodice**; autorul le pune în evidență însușirile **fizice și morale**, prezentându-le atât direct, cât și indirect;



- e) **naratorul** – cel care povestește întâmplările, relatarea acestora făcându-se fie la persoana a III-a (naratorul fiind obiectiv, omniprezent și omniscient, iar perspectiva obiectivă), fie la persoana I (naratorul fiind subiectiv, implicat afectiv, deoarece este unu dintre personaje, iar perspectiva este tot subiectivă); **naratorul, ca instanță narativă**, poate fi *cineva din afara întâmplărilor (o voce delegată de autor)*, *unul dintre personaje sau, foarte rar, autorul însuși* (în cazul textelor autobiografice, memorialistice, când autorul îl reprezintă pe unul dintre personaje); autorul nu trebuie confundat cu naratorul, deoarece el este persoana concretă care scrie opera, iar naratorul, cel care povestește;
- f) **locul și timpul acțiunii** (cadrul spațio-temporal) – constituie cronotopii concretizați în spațiu și dimensiunea temporală în care se petrece acțiunea, acestea putând fi:
- **spațiu:** real sau imaginar; închis sau deschis; localizat precis sau nelocalizat; terestru sau cosmic; constant sau în schimbare;
  - **timpul:** scurt sau îndelungat; limitat sau nelimitat; real sau imaginar; trecut, prezent sau viitor.

- » În textul narativ există și **un timp al narațiunii** (când se petrec întâmplările) și **un timp al narării** (când sunt povestite întâmplările).
- » **Textele narative literare sunt atât populare, cât și culte și sunt alcătuite de obicei în proză**, dar pot fi alcătuite și **în versuri**.
- » **Textele narative nonliterare** au aceeași structură (acțiune, personaje, narator, autor), dar se deosebesc prin gradul de participare afectivă a autorului și prin modalitățile de exprimare folosite de acesta.

### ***Amintiri din copilărie*** **(fragmente)**

de Ion Creangă

„Și satul Broșteni fiind împrăștiat, mai ca toate satele de la munte, nu se rușinau lupul și ursul a se arăta ziua miază-mare prin el; o casă ici, sub tihăraia<sup>1</sup> asta, alta dincolo de Bistrița, sub altă tihăraie, mă rog, unde i-a venit omului îndămână să și-o facă. // Și Irinuca avea o cocioabă<sup>2</sup> veche de bârne<sup>3</sup>, cu ferestrele cât palma, acoperită cu scânduri, îngrădită cu răzlogi<sup>4</sup> de brad și așezată chiar sub munte, pe malul stâng al Bistriței, aproape de pod. Irinuca era o femeie nici tânără, nici tocmai bătrână; avea bărbat, și o fată balcâză<sup>5</sup> și lălâie<sup>6</sup>, de-ți era frică să înnoptezi cu dansa în casă. Noroc numai că de luni dimineața și până sâmbătă seara n-o mai vedeai; se ducea cu tată-său în munte, la făcut ferestrea<sup>7</sup>, și lucra toată săptămâna ca un bărbat pentru

nimica toată; doi oameni cu doi boi, la vreme de iarnă, abia își puteau scoate mămăliga. Ba la mulți se întâmpla de veneau sâmbătă noaptea câte cu un picior frânt sau cu boii stâlciți<sup>8</sup>, și aceasta le era câștig pe deasupra. //

Cocioaba de pe malul stâng al Bistriței, bărbatul, fata și boii din pădure, un țap și două capre slabe și răioase, ce dormeau pururea în tindă<sup>9</sup>, era toată averea Irinucăi. Dar și asta-i o avere, când e omul sănătos. Însă ce mă privește? Mai bine să ne căutăm de ale noastre.

Noi, cum a plecat bunicul, a doua zi ne-am dus la școală; și văzând profesorul că purtam plete, a poruncit unuia dintre școlari să ne tundă. Când am auzit noi una ca asta, am început a plânge cu zece rânduri de lacrimi și a ne ruga de toți Dumnezeii să nu ne slujească<sup>10</sup>. Dar ți-ai găsit; profesorul a stat lângă noi, până ce ne-a tuns chilug. Apoi ne-a pus în rând cu ceilalți școlari și ne-a dat de învățat, după puterea noastră, între una-alta, și „Îngerul a strigat”, pe dinafară. //

Și am dus-o noi așa până pe la Mezii-Păresii<sup>11</sup>. Și unde nu ne trezim într-o bună dimineată plini ciucur de râie căprească de la caprele Irinucăi! Ei, ei! ce-i de făcut? Dascălul nu ne mai primea în școală, Irinuca nu ne putea vindeca, pe bunicul n-avea cine-l înștiința, merindele erau pe sfârșit, rău de noi!

Nu știi cum se întâmplă, că, aproape de Buna Vestire<sup>12</sup>, unde nu dă o căldură ca aceea, și se topește omătul, și curg pâraiele, și se umflă Bistrița din mal în mal, de cât pe ce să ieie casa Irinucăi. Și noi, pe căldurile celea, ne ungeam cu leșie<sup>13</sup> turbure, ședeam afară la soare cu pelea goală, până se usca cenușa pe noi, și apoi ne băgam în Bistrița de ne scăldam. Așa ne învățase o babă să facem, ca să ne treacă de râie. Vă puteți închipui ce vra să zică a te scălda în Bistrița, la Broșteni, de două ori pe zi, tocmai în postul cel mare! Și nici tu junghi, nici tu friguri, nici altă boală nu s-a lipit de noi, dar nici de râie n-am scăpat. Vorba ceea: „Se ține ca râia de om”. //

Într-o zi, fiind Irinuca dusă în sat și având obicei a ședea uitată, ca fata vătămanului<sup>14</sup>, noi n-avem ce lucra? Ne suim pe munte, la deal de casa ei, câte c-o bucată de răzlog în mână, și cum curgeau pâraiele grozav, mai ales unul alb cum îi laptele, ne pune dracul de urnim<sup>15</sup> o stâncă din locul ei, care era numai înțînă<sup>16</sup>, și unde nu pornește stânca la vale, săltând tot mai sus de un stat de om; și trece prin gardul și prin tinda Irinucăi, pe la capre, și se duce drept în Bistrița, de dlocotea apa! Asta era în sâmbăta lui Lazăr<sup>17</sup>, pe la amiază. Ei, ei! ce-i de făcut? Gardul și casa femeii dărâmate la pământ, o capră ruptă în bucăți, nu-i lucru de șagă<sup>18</sup>. Uitasem acum și râie și tot de spaimă. //

— Strânge repede ce mai ai, până când nu vine baba, și hai să fugim cu pluta<sup>19</sup> ceea la frate-meu Vasile, în Borca, zise Dumitru, căci plutele începură a umbla.

Înșfăcăm noi te miri ce mai aveam, ne ducem degrabă la plută, și plutașii, de cuvânt, și pornesc. Ce-a fi zis Irinuca, în urma noastră, ce n-a fi zis, nu știu; dar știu atâta, că eram cu gheața-n spate, de frică, pân-am ajuns la Borca, unde ne-a fost și masul<sup>20</sup>. //

- <sup>1</sup> **tihăraie** *s.f.* – povârniș pe coasta unui munte; râpă abruptă; loc râpos, acoperit cu vegetație sălbatică, deasă
- <sup>2</sup> **cocioabă** *s.f.* – casă mică, dărăpănată
- <sup>3</sup> **bărnă** *s.f.* – trunchi de copac cojit și fățuit cu barda, folosit în construcții
- <sup>4</sup> **răzlog** *s.m.* – despicătură lungă din trunchiul unui copac, folosită în construirea gardurilor
- <sup>5</sup> **balcâz** *adj.* – urât, slut, pocit
- <sup>6</sup> **lălâu** *adj.* – bleg, greoi, moale, leneș, delăsător
- <sup>7</sup> **ferestrea** *s.f.* – cherestea, scânduri, material lemnos obținut prin tăierea mecanică a buștenilor
- <sup>8</sup> **stâlcit** *adj.* – schilodit, strivit
- <sup>9</sup> **tindă** *s.f.* – prispă, pridvor, cerdac, încăpere mică situată la intrarea caselor țărănești
- <sup>10</sup> **sluți** *vb.* – a urâți, a poci
- <sup>11</sup> **Mezii-Păresii** – jumătatea postului mare; această zi cade miercuri, în săptămâna a patra din post
- <sup>12</sup> **Buna Vestire** – sărbătoare religioasă care cade în ziua de 25 martie, cu nouă luni înainte de Crăciun
- <sup>13</sup> **Ieșie** *s.f.* – apă fiartă cu cenușă de lemn
- <sup>14</sup> **vătăman** *s.m.* – primar, conducătorul unui sat, în trecut
- <sup>15</sup> **urni** *vb.* – a mișca dintr-un loc, a deplasa
- <sup>16</sup> **înținat** *adj.* – care abia se ține; gata să cadă
- <sup>17</sup> **sâmbăta lui Lazăr** – această zi de sâmbătă împreună cu duminica fac legătura între Postul Mare și Săptămâna Patimilor
- <sup>18</sup> **șagă** *s.f.* – glumă
- <sup>19</sup> **plută** *s.f.* – ambarcațiune construită din trunchiuri de copac, folosită în transportul de lemne pe ape curgătoare
- <sup>20</sup> **mas** *s.n.* – loc de popas peste noapte; găzduire

## Să exersăm!

1. Când și unde se petrec întâmplările povestite?

.....

2. Care este modul de expunere predominant folosit în text?

.....

3. Ce alt mod de expunere mai apare în text?

.....

4. Descoperă fragmentele în care este folosit alt mod de expunere decât cel predominant și explică la ce se referă acestea.

.....

5. Cine povestește întâmplările petrecute?

.....

6. La ce persoană se face relatarea întâmplărilor?

.....

7. Care sunt personajele participante la acțiune?

.....

8. Descrie relația dintre autor, narator și personaje.

.....

.....

.....

.....

9. Din ce este alcătuită averea Irinucăi? Copiază fragmentul care conține aceste informații.

.....

.....

.....

10. Cum trăia această familie? Argumentează-ți părerea prin transcrierea fragmentului corespunzător.

.....

.....

11. Notează, în ordine, întâmplările prin care trec cei doi copii.

a. ....

b. ....

c. ....

d. ....

12. Povestește întâmplarea care ți-a plăcut cel mai mult. Motivează-ți alegerea.

.....  
.....  
.....  
.....  
.....  
.....

13. Ce sentimente trăiește autorul povestind faptele copiilor?

.....

14. Pornind de la textul dat și având în vedere întâmplările relatate, implicarea afectivă a autorului și instanțele comunicării narative (autor, narator, personaje), alcătuieste o compunere de 10-15 rânduri în care să demonstrezi că textul dat este un text narativ literar.

.....  
.....  
.....  
.....  
.....  
.....  
.....  
.....  
.....  
.....  
.....  
.....  
.....  
.....  
.....  
.....  
.....  
.....  
.....  
.....  
.....  
.....  
.....

## B Variația stilistică – limba vorbită, limba scrisă

### Reține!

- » **Mesajele** se transmit pe cale orală (prin vorbire, prin viu grai) sau prin scris. De aceea se vorbește despre **o limbă vorbită** și despre **o limbă scrisă**.
- » **Limba vorbită** se bazează pe articularea sunetelor care compun cuvintele, însoțită de gestică, de mimică și de intonație. Aceasta are **o notă subiectivă** deoarece se realizează spontan, presupune expresivitate și implicare afectivă, manifestate prin interogații și exclamații.
- » **Limba vorbită are următoarele trăsături:**
  - se folosește un limbaj accesibil, într-o manieră simplă;
  - apar enunțuri scurte, interogative, exclamative, de multe ori eliptice;
  - se întâlnesc expresii și procedee ale adresării directe (vocative, imperative, interjecții etc.) și termeni populari și regionali;
  - nu se urmărește o exprimare corectă (normată);
  - este marcată și prin elemente nonverbale (gesturi, mimică, privire) și paraverbale (ritmul vorbirii, intonația, pauzele în vorbire, accentuarea cuvintelor, dicția, volumul și înălțimea vocii);
  - mesajul se transmite de multe ori prin dialog, în prezența unui interlocutor și este marcat de elemente ale oralității (întreruperi și reformulări, repetiții, reluarea frazei după anumite întreruperi, diminutive etc.);
  - este asimilată **limbii (exprimării) populare (nonstandard)** sau **registrului colocvial (familiar)**.
- » **Limba scrisă** folosește semnele grafice pentru redarea cuvintelor, are **o notă obiectivă** și exprimă ideile și trăirile participanților la comunicare prin cuvântul scris, îngrijit și corect, respectând **normele** (regulile) **limbii** stabilite prin lucrări normative (dicționare, gramatici etc.). Aceasta este, de fapt, **limba standard** sau **literară (corectă)**, care trebuie să se întâlnească și în comunicarea orală și are **următoarele trăsături:**
  - se manifestă prin sobrietate;
  - lipsesc caracterul ficțional al expunerii și implicarea afectivă a emițătorului fiind marcate în scris doar prin diferite semne convenționale: semne de punctuație, scrierea cu majusculă, așezarea în pagină ș.a.;
  - lipsesc procedeele adresării directe;
  - exprimarea se caracterizează prin exactitatea și prin adecvarea termenilor;
  - expunerea are un caracter normat (respectă regulile exprimării corecte);
  - scrisul admite posibilitatea de verificare ulterioară a mesajului și corectarea acestuia.

- » **Limba vorbită și limba scrisă se deosebesc** și prin selectarea termenilor, a unor forme gramaticale și părți de vorbire, prin construcția frazei sau organizarea coerentă a textului.
- » Între limba vorbită și limba scrisă pot să existe însă și **anumite interferențe**:
  - limba vorbită poate pătrunde în scris prin intermediul internetului;
  - limba vorbită poate fi înregistrată în scris prin transcriere;
  - limba vorbită poate fi folosită intenționat într-un text literar (de ficțiune) pentru a evidenția limbajul unor personaje etc.

## Să exersăm!

**Citește cu atenție textul următor și rezolvă apoi cerințele date:**

„Și cum ajung în iarmaroc, încep a mă purta țațoș printre oameni, de colo până colo, cu pupăza-n mână, că doar și eu eram oleacă de fecior de negustor. Un moșneag nebun, c-o vițică de funie, n-are ce lucra?

- De vânzare ți-e găinușa ceea, măi băiete?
- De vânzare, moșule!
- Și cât cei pe dânsa?
- Cât crezi și dumneata că face!
- Ia ad-o-ncoace la moșul, s-o drământuiască!

Și cum i-o dau în mână, javra dracului se face a o căuta de ou și-i dezleagă atunci frumușel așa de la picior, apoi mi-o aruncă-n sus, zicând: „Iaca poznă, c-am scăpat-o!” Pupăza, zbărr! pe-o dugheană și, după ce se mai odihnește puțin, își ia apoi drumul în zbor spre Ilumulești și mă lasă mare și devreme cu lacrimile pe obraz, uitându-mă după dânsa! Eu atunci, haț! de sumanul moșneagului, să-mi plătească paserea...

— Ce gândești dumneata, moșule? Te joci cu marfa omului? Dacă nu ți-a fost de cumpărat, la ce i-ai dat drumul? Că nu scapi nici cu junca asta de mine, înțeles-ai? Nu-ți paie lucru de șagă.

Și mă băgam în ochii moșneagului și făceam un tărăboi, de se strânsese lumea ca la comedie împrejurul nostru; dă, iarmaroc nu era?!

— Dar știi că ești amarnic la viață, măi băiete? zise moșneagul de la o vreme, râzând. În ce te bizui de te îndârjești așa, nepoate? Dec! nu cumva ai pofți să-mi iei vițica pentr-un cuc armenesc? Pesemne te mănâncă spinarea, cum văd eu, măi țacă, și ia acuș te scarpin, dacă vrei, ba ș-un topor îți fac, dacă mă crezi, de-i zice „aman, puiule!” când îi scăpa de mâna mea!

— Dă pace băietului, moșule, zise un humuleștean de-ai noștri, că-i feciorul lui Ștefan a Petrei, gospodar de la noi din sat, și ți-i găsi beleaua cu dânsul pentru asta...

— He, he! să fie sănătos dumnealui, om bun; d-apoi chitești dumneata că nu ne cunoaștem noi cu Ștefan a Petrei? zise moșneagul. Chiar mai dinioarea l-am văzut umblând prin târg, cu cotul subsuoară, după cumpărat sumani, cum îi e negustoria, și trebuie să fie pe-aici undeva, ori în vro dugheană, la băut adălmașul. Apoi bine că știu a cui ești, măi țacă! Ian stăi oleacă, să te duc eu la tată-tău și să văd, el te-a trimis cu pupăzi de vânzare, să spurci iarmarocul?”

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

1. Notează trei trăsături ale limbii vorbite întâlnite în textul dat.

.....

.....

.....

2. Transcrie trei cuvinte / expresii / propoziții care să ilustreze procedee ale adresării directe.

.....

.....

.....

3. Extrage din text cinci cuvinte folosite numai într-o anumită regiune a țării. Consultă *Dicționarul explicativ al limbii române* și apoi notează-le sensul.

.....

.....

.....

.....

.....

4. Din textul dat se desprinde noțiunea de *iarmaroc*. Citește textul următor și notează asemănările și deosebirile dintre cele două texte în privința limbii folosite.

„Iarmarocul (din germană *jahrmarkt* – *jahr*, an, și *markt*, târg, în ucraineană *ярмарок*, iarmarok) este un târg mare organizat la date fixe ale anului sau cu ocazia unor evenimente deosebite.

În România, iarmarocurile erau organizate cu precădere la sărbătorile și evenimentele importante ale anului, precum Crăciunul, Paștele și perioada recoltei agricole, erau însoțite de spectacole și petreceri populare, dar și de comercializarea și desfăcerea de



produse agricole, animale și a altor mărfuri ale crescătorilor de vite ori ale meșteșugarilor veniți din alte zone pentru a găsi clienți.

Iarmarocile erau considerate aducătoare de mari venituri și reprezentau evenimente importante în secolul al XV-lea și mai târziu.”

(Wikipedia)

.....

.....

.....

.....

.....

5. Realizează rezumatul fragmentului de text dat, folosind limba scrisă (standard sau literară).

.....

.....

.....

.....

.....

## C **Subiectul textului narativ**

### Reține!

- » **Totalitatea întâmplărilor** dintr-un text narativ literar prezentate în succesiunea lor, care sunt folosite la caracterizarea personajelor, constituie **subiectul textului respectiv**.
- » **Subiectul unui text narativ cunoaște mai multe momente sau etape:**
  - **situația inițială** (partea de început a operei literare) în care se prezintă locul, timpul (cronotopii) și o parte dintre personajele acțiunii numită și **expoziție** sau **expozițiune**;
  - **situația (întâmplarea) importantă care modifică situația inițială** și determină derularea întregii acțiuni constituie **intriga**;

- **totalitatea întâmplărilor** determinate de intrigă constituie *desfășurarea acțiunii*, care formează partea cea mai întinsă;
- **momentul de maximă tensiune** în desfășurarea acțiunii reprezintă *punctul culminant* al subiectului operei literare;
- **sfârșitul acțiunii textului literar** poartă numele de *deznodământ*.

» Aceasta este ordinea firească a momentelor subiectului unei opere literare, dar există situații în care *ordinea este schimbată* (unele romane polițiste, de pildă, încep cu deznodământul) sau *unu dintre momente lipsește* (expozițiunea, când acțiunea începe în mod abrupt, sau deznodământul, când acțiunea are un final deschis.)

### Să exersăm!

1. Formulează ideile din fragmentul „Amintiri din copilărie” care corespund momentelor subiectului precizate mai jos:

a. situația inițială (locul și timpul acțiunii, personajele participante);

.....

b. întâmplarea care modifică situația inițială;

.....

c. întâmplările determinate de schimbarea situației inițiale;

.....

d. momentul de maximă încordare;

.....

e. situația finală.

.....

2. Alege unul dintre textele narative literare culte studiate de voi în clasa a V-a și precizează momentele subiectului.

a. expozițiunea

.....

b. intriga

.....

c. desfășurarea acțiunii

.....

.....

.....

d. punctul culminant

.....

e. deznodământul

.....

3. Menționează cărui moment al subiectului corespund fragmentele următoare:

a. „M-am dus la Sf. Ion să fac o vizită doamnei Maria Popescu, o veche prietină, ca s-o felicit pentru onomastica unicului său fiu, Ionel Popescu, un copilăș foarte drăguț de vreo opt anișori. N-am voit să merg cu mâna goală și i-am dus băiețelului o minge foarte mare de cauciuc și foarte elastică. Atențiunea mea a făcut mare plăcere amicei mele și mai ales copilului, pe care l-am găsit îmbrăcat ca maior de roșiori în uniformă de mare ținută.”

(I.I. Caragiale, *Vizită...*)

.....

b. „— Așa, cumnată dragă, zise mătușa Măriuca, strângând cu nedumerire din umere, când se punea la masă. Văzut-ai dumneata? Să mai pui altă dată temei pe vorbele oamenilor!

Apoi începem cu toții a mânca. Și alții ca alții, dar eu știu că mi-am pus bine gura la cale, să-mi fie pe toată ziua.”

(I. Creangă, *Amintiri din copilărie*)

.....

c. „— Ce este aceasta? strigă Sobieski răpezindu-se calare înaintea lor. Ce sunteți voi?

— Străjerii din cetate, răspunse bătrânul rănit, din spatele fiului său.

— Cum! atâta sunteți?

— Zece din noi au pierit din mila măriei tale.

— Voi ați cutezat a vă împotrivi mie și a-mi omori atâta viteji? zise regele. O, asta nu se va trece așa! urmă turbat de mânie; trebui o pildă pentru cei asemenea vouă, și pilda va fi groaznică și vrednică de faptă. Nu meritați a muri de sabie, ci de ștreang. — Spânzurați-i!

Pe loc ostașii încungiurară pre plăieși, carii, depuind jos răniții, își făcură semnul crucii și, răzămându-se pe sănețe, se uitau cu nepăsare la pregătirile ce se făceau pentru moartea lor. Ofițerii priveau cu înduioșare această scenă.”

(C. Negruzzi, *Sobieski și românii*)

#### 4. Precizează momentele subiectului din textul următor:

«Nu trece mult după asta, și-ntr-o zi, prin luna lui maiu, aproape de Moși, îndeamnă păcatul pe bădița Vasile tântul, că mai bine nu i-oiu zice, să puie pe unul, Nic-a lui Costache, să mă procitească. Nică, băiet mai mare și înaintat în învățatură până la genunchiul broaștei, era sfădit cu mine din pricina Smărăndinței popei [...] Și Nică începe să mă asculte; și mă ascultă el, și mă ascultă, și unde nu s-apucă de însemnat la greșele cu ghiotura pe o draniță; și unde n-a început a mi se face negru pe dinaintea ochilor și a tremura de mânios [...], așteptând cu neastâmpăr să vie un lainic de școlar de afară, căci era poruncă să nu ieșim câte doi deodată [...] Dar adevăratul sânt Nicolai se vede că a știut de știrea mea, că numai iaca ce întră afurisitul de băiet în școală. Atunci eu, cu voie, fără voie, plec spre ușă, ies răpede și nu mă mai încurc prinprejurul școalei, ci o ieu la sănătoasa spre casă. Și când mă uit înapoi, doi hojmalăi se și luase după mine; și unde nu încep a fugi de-mi scăpărau picioarele; și trec pe lângă casa noastră, și nu întru acasă, ci cotigesc în stânga și întru în ograda unui megieș al nostru, și din ogradă în ocol, și din ocol în grădina cu păpușoi, care era chiar atunci prășiți de-al doilea, și băieții după mine; și, până să mă ajungă, eu, de frică, cine știe cum, am izbutit de m-am îngropat în țărână la rădăcina unui păpușoiu. Și Nic-a lui Costache, dușmanul meu, și cu Toader a Catincăi, alt hojmalău, au trecut pe lângă mine vorbind cu mare ciudă; și se vede că i-a orbit Dumnezeu de nu m-au putut găbui. Și de la o vreme, [...] am țâșnit odată cu țărna-n cap, și tiva la mama acasă, și am început a-i spune, cu lacrimi, că nu mă mai duc la școală, măcar să știu bine că m-or omori!

A doua zi însă a venit părintele pe la noi, s-a înțeleș cu tata, m-au luat ei cu binișorul și m-au dus iar la școală. „Că, dă, e păcat să rămâi fără leac de învățatură, zicea părintele; [...] ești acum la ceaslov, și mâne-poimâne ai să treci la psaltire, care este cheia tuturor învățăturilor, și, mai știi cum vine vremea? Poate să te faci și popă aici, la biserica Sfântului Nicolai, că eu pentru voi mă strădănuiesc. Am o singură fată și-oiu vede eu pe cine mi-oiu alege de ginere.”

Hei, hei! Când aud eu de popă și de Smărăndița popei, las muștele-n pace și-mi iau alte gânduri, alte măsurii; încep a mă da și la scris, și la făcut cadelnița în biserică, și la ținut isonul [...] Și părintele mă ie la dragoste, și Smărăndița începe din când în când a mă fura cu ochiul, și bădița Vasile mă pune să ascult pe alții, și altă făină se măcina acum la moară. Nic-a lui Costache, cel răgușit, balcâz și răutăcios, nu mai avea stăpânire asupra mea.»

(Ion Creangă, *Amintiri din copilărie*)

Momentele subiectului:

a. expozițiunea

.....

b. intriga

.....

c. desfășurarea acțiunii

.....

.....

d. punctul culminant

.....

e. deznodământul

.....

5. Alcătuieste un text narativ, de 10-15 rânduri, cu o temă la alegere, în care să respecți momentele subiectului. Include în narațiune și scurte fragmente descriptive.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....